

Patryk Zadworny

Uniwersytet Łódzki

WHATABOUTISM: GENEZA I PRZYKŁADY WYSTĘPOWANIA W MEDIACH

Whataboutism, znany również jako *whataboutery*, jest odmianą sofizmu *tu quoque*, która próbuje zdyskredytować stanowisko przeciwnika poprzez oskarżenie go o hipokryzję bez bezpośredniego obalenia jego argumentów. Według rosyjskiego pisarza, arcymistrza szachowego i działacza politycznego Garriego Kasparowa, *whataboutism* jest słowem, które zostało ukute w celu opisania częstego stosowania retorycznej dywersji przez sowieckich apologetów i dyktatorów, którzy mieli odpierać zarzuty dotyczące ich ucisku, masakr, gułagów i przymusowych deportacji, kontrargumentując amerykańskim niewolnictwem oraz rasizmem¹. Celem tekstu jest przedstawienie genezy i rozpowszechnienia się techniki propagandowej zwanej *whataboutismem*. Rozważania skupią się na analizie przykładów wykorzystania techniki przez polityków, którzy w ten sposób starają się manipulować opinią publiczną przez media. Przedstawione zostaną również użycia *whataboutismu* przez media polskie, chińskie oraz amerykańskie.

Whataboutism jest kojarzony szczególnie z propagandą sowiecką i rosyjską. Gdy w okresie zimnej wojny krytykowano Związek Radziecki za prowadzoną komunistyczną politykę oraz terror, w odpowiedzi często używano sformułowania „a co się dzieje u was?” poprzez przywołanie jakiegoś wydarzenia lub sytuacji w świecie zachodnim². Według leksykografa Bena Zimmera termin *whataboutery*³ pojawił się kilka lat przed *whataboutismem* i charakteryzował podobnym znaczeniem. Zimmer przytacza list Seana O’Conailla z 1974 roku – opublikowany w „The Irish Times” – opisujący komentarze społeczeństwa po zamachach, za które odpowiedzialna była Irlandzka Armia Republikańska. Wówczas, kiedy ktoś zarzucał organizacji zamachy bombowe, które były wymierzone w ludność cywilną, Irlandczycy odpowiadali „What about Bloody Sunday, internment, torture, force-feeding, army intimidation?” (A co z Krwawą Niedzielą, internowaniem,

¹ P. Pomerantsev, *The Menace of Unreality: How the Kremlin Weaponizes Information, Culture and Money*, New York 2014, s. 66.

² *Whataboutism*, „Oxford Living Dictionary”, <https://www.lexico.com/definition/whataboutism> (dostęp: 03.07.2021).

³ B. Zimmer, *The Roots of the ‘What About?’ Ploy*, <https://www.wsj.com/articles/the-roots-of-the-what-about-ploy-1497019827> (dostęp: 03.07.2021).

torturami, karmieniem na siłę, zastraszaniem wojska?)⁴ lub „What about the Treaty of Limerick?; the Anglo-Irish treaty of 1921?” (A co z Traktatem z Limerick?; traktatem angielsko-irlandzkim z 1921?)⁵. W tym przypadku wyłania się pierwsza i najważniejsza cecha *whataboutismu*: zamiast odpowiedzieć na bezpośredni zarzut, strona odpiera atak, odnosząc się do błędów przeciwnika⁶. Mimo że termin pochodzi z 1978 roku, słownik Merriam-Webster odnotowuje użycie „whataboutismu” już wcześniej – w artykule dziennikarza Michaela Bernarda z „The Age”:

Słabość *whataboutismu* polega na tym, że nikt nie może uciec z atakiem na nadużycia Kremla bez rzucenia kilku cegieł na RPA, nikt nie może oskarżyć kubańskiego państwa policyjnego bez napiętnowania prezydenta Parka, nikt nie może wspomnieć o Iraku, Libii czy OWP bez uderzenia w Izrael⁷.

Jest to pierwsza odnotowana wersja zastosowania tego terminu w odniesieniu do Związku Radzieckiego.

Użycie *whataboutismu* w propagandzie sowieckiej

Opisywana technika była obecna szczególnie w sowieckiej debacie publicznej w czasie zimnowojennego wyścigu zbrojeń. Dziennikarz Luke Harding opisał rosyjski *whataboutism* jako „narodową ideologię”⁸, zaś Julia Ioffe podkreśliła, że „każdy, kto kiedykolwiek studiował Związek Radziecki”⁹ znał tę technikę i podawał radziecką odpowiedź na krytykę: „And you are lynching Negroes”¹⁰ jako „klasyczny” przykład tej taktyki. Sama nazwała ją „świętą rosyjską taktyką” i porównała do oskarżania garnka o bycie czarnym¹¹. Leonid Bershidsky, pisząc dla „Bloomberg News”, nazwał *whataboutism* „rosyjską tradycją”¹², a „The New Yorker” określił tę technikę jako „strategię fałszywych moralnych ekwiwalentów”¹³.

⁴ Wszystkie tłumaczenia pochodzą od autora artykułu.

⁵ B. Zimmer, op. cit.

⁶ Ibidem.

⁷ *What About 'Whataboutism'*, <https://www.merriam-webster.com/words-at-play/whataboutism-origin-meaning> (dostęp: 03.07.2021).

⁸ P. Pomerantsev, op. cit., s. 76.

⁹ R. Mackey, *Russia, Iran and Egypt Heckle U.S. About Tactics In Ferguson*, <https://www.nytimes.com/2014/08/20/world/europe/russia-iran-and-egypt-heckle-us-about-tactics-in-ferguson.html> (dostęp: 03.07.2021).

¹⁰ P. Pomerantsev, op. cit., s. 77.

¹¹ R. Mackey, op. cit.

¹² Ibidem, s. 78.

¹³ Ibidem, s. 80.

Wszystkie działania Związku Radzieckiego (inwazja na Afganistan, stan wojenny w Polsce, więzienie dysydentów czy stosowanie cenzury) spotykały się z odpowiedzią „a co z apartheidem w RPA, więzieniem związkowców”. Była to taktyka dywersyjna mająca na celu odwrócenie uwagi przeciwnika od jego pierwotnej krytyki, i jest używana w celu uniknięcia bezpośredniego obalenia argumentu przeciwnika. *Whataboutism* jest próbą zastosowania relatywizmu moralnego i formą fałszywej moralnej równoważności. „The Economist” zalecał dwie metody właściwego przeciwdziałania. Pierwsza z nich dotyczyła wykorzystania uwagi samych rosyjskich przywódców, aby nie można było ich zastosować do Zachodu, druga zaś angażowała narody zachodnie do większej krytyki własnych mediów i rządu¹⁴. „Euromaidan Press” omówił tę strategię w artykule na temat *whataboutismu*, drugim z trzyczęściowej serii edukacyjnej o rosyjskiej propagandzie. Seria ta opisywała *whataboutism* jako celowe odwrócenie uwagi od poważnej krytyki Rosji¹⁵. W artykule radzono podmiotom poddanym *whataboutismowi*, aby oparły się emocjonalnej manipulacji i pokusie reagowania. Z powodu stosowania tej taktyki przez radzieckich urzędników zachodni pisarze często używali i nadal używają tego terminu przy omawianiu epoki sowieckiej. Technikę tę coraz bardziej rozpowszechniano w propagandzie Związku Radzieckiego, aż w końcu stała się zwyczajową praktyką władz. Komunistyczne media stosujące *whataboutism*, mając nadzieję na zszarganie reputacji USA, czyniły to kosztem neutralności dziennikarskiej. Według „Ottawa Citizen” radzieccy urzędnicy coraz częściej wykorzystywali tę taktykę w drugiej połowie lat czterdziestych, chcąc odwrócić uwagę od krytyki Związku Radzieckiego¹⁶. Jedną z najwcześniejszych prób zastosowania tego sofizmu przez Sowietów była wypowiedź Williama Averella Harrimana, który w 1947 roku skrytykował w przemówieniu „sowiecki imperializm”¹⁷. W odpowiedzi Ilja Erenburg w „Prawdzie” potępił prawa i politykę Stanów Zjednoczonych w odniesieniu do rasy i mniejszości, pisząc, że Związek Radziecki uważa je za „uwłaczające ludzkiej godności”¹⁸, ale nie wykorzystuje ich jako pretekstu do wojny.

Innym przykładem wykorzystania tego zjawiska jest relacja reportera „The New York Times” Serge’a Schmemanna, który w 1986 roku opisywał przebieg działań po wybuchu reaktora jądrowego w Czarnobylu. Z jego raportu wynikało, że w radzieckich mediach poinformowano o wielu problemach w Stanach

¹⁴ Ibidem.

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ P. Pomerantsev, op. cit., s. 145.

¹⁷ Ibidem.

¹⁸ A. Taylor, *The Masterful Russian Tweet That Expose Britain's Foreign Policy Panic*, https://www.washingtonpost.com/gdpr-consent/?next_url=https%3a%2f%2fwww.washingtonpost.com%2fnews%2fworldviews%2fwp%2f2015%2f09%2f15%2fthe-masterful-russian-tweet-that-exposed-britains-foreign-policy-panic%2f (dostęp: 03.07.2021).

Zjednoczonych dotyczących energii atomowej. Przykładem był wypadek w elektrowni jądrowej Three Mile Island. Dodatkowo obwieszczono, że w USA zarejestrowano 2300 przypadków awarii i innych usterek w elektrowniach jądrowych¹⁹. Co ciekawe, Schmemann podaje, że dochodziło do kuriozalnych sytuacji, w których to obywatele Związku Radzieckiego dzwonili do znajomych na Zachodzie, aby dowiedzieć się, co tak naprawdę dzieje się w Ameryce. Przez cały okres zimnej wojny *whataboutism* był wykorzystywany głównie przez media wypowiadające się w imieniu Związku Radzieckiego. Pod koniec wyścigu zbrojeń, wraz z reformami praw obywatelskich w USA, strategia ta zaczęła zanikać²⁰.

Użycie *whataboutismu* w Rosji postsowieckiej

Opisywany mechanizm ponownie zaczął być stosowany w Rosji postsowieckiej (w odniesieniu do naruszeń praw człowieka i krytyki władz rosyjskich) i stał się ulubioną taktyką Kremla. Rosyjskie strategie propagandowe łączyły *whataboutism* z innymi taktykami radzieckimi, w tym dezinformacją i środkami aktywnymi. Do dziś ta koncepcja jest wykorzystywana w rosyjskiej propagandzie w celu zatarcia krytyki państwa rosyjskiego i obniżenia poziomu dyskursu z racjonalnej krytyki Rosji do drobnych sprzeczek na arenie międzynarodowej²¹.

Chociaż stosowanie *whataboutismu* nie było ograniczone do żadnej konkretnej rasy czy systemu wierzeń, „The Economist” zauważył, że Rosjanie zbyt często nadużywali i rozszerzali definicję tego sofizmu. Wykorzystanie nasiliło się szczególnie za rządów Władimira Putina, który w odpowiedzi na krytykę George’a Busha, zarzucającego Rosji niehumanitarne działania w Gruzji, odpowiedział: „Będę z Tobą szczery, na pewno nie chcemy mieć takiej demokracji, jaka panuje w Iraku”²². Jake Sullivan z „Foreign Policy” pisał, że Putin „jest szczególnie zręcznym praktykiem [*whataboutismu*]”. „Business Insider” powtórzył tę ocenę, pisząc, że „niemal domyślną reakcją Putina na krytykę tego, jak kieruje Rosją, jest *whataboutism*”²³. Edward Lucas z „The Economist” zaobserwował to zjawisko we współczesnej polityce rosyjskiej i przytoczył jako dowód na powrót rosyjskiego przywództwa do mentalności z czasów sowieckich²⁴.

¹⁹ Ibidem.

²⁰ Ch. Christensen, *We Need ‘Whataboutism’ Now More than Ever*, <http://america.aljazeera.com/opinions/2015/1/whataboutism-charlie-hebdo-king-abdullah.html> (dostęp: 03.07.2021).

²¹ Ibidem.

²² Ibidem.

²³ J. Dougherty, *Everyone Lies: The Ukraine Conflict and Russia’s Media Transformation*, Cambridge 2014, s. 36.

²⁴ Ibidem.

Whataboutism w innych krajach

Chociaż termin ten jest kojarzony głównie z Rosją, nie był stosowany tylko tam. Prezydent USA Donald Trump używał *whataboutismu* w odpowiedzi na krytykę wymierzoną przeciwko niemu, odnoszącą się do jego polityki i popierania kontrowersyjnych światowych przywódców. National Public Radio donosiło, że przywódca USA „opracował spójną taktykę, gdy jest krytykowany; wystarczy powiedzieć, że ktoś inny jest gorszy”²⁵. NPR zauważyło, że Trump wybrał krytykę Affordable Care Act, gdy sam stanął w obliczu krytyki nad proponowaną amerykańską ustawą o opiece zdrowotnej z 2017 roku: „Zamiast dać uzasadnioną obronę, poszedł na tęą ofensywę, co jest znakiem rozpoznawczym *whataboutismu*”²⁶. Rozgłośnia wskazuje również różnicę w stosunkach gabinetu Putina i Trumpa: „nie mniej uderzające jest to, że podczas gdy Rosja Putina sprawia administracji Trumpa tyle kłopotów, Trump mimo to często wypowiada się pozytywnie w stosunku do Putina, bądź ucieka od tematu”²⁷.

Gdy w obecności Trumpa krytykowano przywódcę Rosji bądź proszono prezydenta USA o wytłumaczenie zachowań władz rosyjskich, ten najczęściej zmieniał temat, atakując Hillary Clinton, administrację Obamy i Affordable Care Act. Pytany o rosyjskie naruszenia praw człowieka Trump przerosił uwagę na same Stany Zjednoczone, stosując taktykę *whataboutismu* podobną do tej używanej przez prezydenta Władimira Putina²⁸.

Gdy gospodarz „Fox News” Bill O’Reilly i gospodarz „MSNBC” Joe Scarborough nazwali Putina mordercą, Trump odpowiedział, że rząd USA również ponosi odpowiedzialność za śmierć wielu ludzi. Garri Kasparow w wywiadzie dla „Columbia Journalism Review” komentował użycie *whataboutismu* przez Trumpa: „Relatywizm moralny, *whataboutism*, zawsze był ulubioną bronią neoliberalnych reżimów. Dla prezydenta USA stosowanie go przeciwko własnemu krajowi jest tragiczne”²⁹. Podczas konferencji prasowej dotyczącej infrastruktury w Trump Tower, reporter powiązał ruch *alt-right* ze śmiertelnym atakiem na kontrdemonstrantów. Trump zareagował, żądając wyjaśnienia, czym jest „*alt-right*”, a następnie przerywając reporterowi odpowiedź, by zapytać: „A co z *alt-left*?”. Różni eksperci skrytykowali użycie przez Trumpa terminu „*alt-left*”, argumentując, że żaden z członków postępowej lewicy nie użył tego stwierdzenia do

²⁵ J. Dougherty, op. cit., s. 38.

²⁶ D. Kurtzleben, *Trump Embraces One Of Russia’s Favorite Propaganda Tactics* – *Whataboutism*, <https://www.npr.org/2017/03/17/520435073/trump-embraces-one-of-russias-favorite-propaganda-tactics-whataboutism> (dostęp: 03.07.2021).

²⁷ Ibidem.

²⁸ Ibidem.

²⁹ J. Dougherty, op. cit., s. 40.

opisania swojej działalności, a Trump chciał fałszywie zrównać ruch „*alt-right*” z kontrdemonstrantami³⁰.

Z czasem niektórzy badacze zaczęli zastanawiać się nad przyczyną coraz częstszego użycia *whataboutismu* w różnych częściach świata. Filozof Merold Westphal w swojej pracy napisał, że „tylko ludzie, którzy wiedzą, że sami są czemuś winni, mogą znaleźć pocieszenie w stwierdzeniu, że inni są tak samo źli lub gorsi”³¹. Według biskupa Cahala Daly’ego technika ta była praktykowana przez obie strony konfliktu w Irlandii Północnej w latach 1968–1998, aby podkreślić, co druga strona zrobiła. Duchowny zaznaczył, że ta strategia jest „jedną z najczęstszych form uchylania się od osobistej odpowiedzialności moralnej”³². Dziennikarz Chuck Todd skrytykował komentarze w dyskursie politycznym, twierdząc, że „*whataboutism* to jeden wśród najgorszych instynktów, które cały czas pojawiają się po obu stronach sporu”³³. Podczas kampanii prezydenckiej w USA w 2016 roku, gdy „*The New York Times*” zapytał Donalda Trumpa o traktowanie przez prezydenta Turcji – Recepta Tayyipa Erdoğan – dziennikarzy, nauczycieli i dysydentów, Trump odpowiedział krytyką historii USA w zakresie swobód obywatelskich³⁴. Pisząc dla „*The Diplomat*”, Catherine Putz zauważyła: „Zasadniczy problem polega na tym, że ten retoryczny instrument wyklucza dyskusję na temat kwestii (np. praw obywatelskich) przez jedno państwo (np. Stany Zjednoczone), jeśli to państwo nie ma idealnego dorobku historycznego”³⁵. Masha Gessen napisała dla „*The New York Times*”, że „użycie takiego manewru przez Trumpa było szokujące dla Amerykanów, oraz że żaden amerykański polityk nie stwierdził, że cały świat, w tym Stany Zjednoczone, posiadają ciemne karty w swojej historii”³⁶.

Chiny – odpowiednik *whataboutismu*

Synonimicznym chińskojęzycznym zamiennikiem *whataboutismu* jest „argument śmierzącego robaka”, który stworzył w 1933 roku Lu Xun – czołowy przedstawiciel współczesnej literatury chińskiej – aby opisać powszechną ten-

³⁰ *Trump’s Comments on White Supremacists, ‘alt-left’ in Charlottesville*, <https://www.politico.com/story/2017/08/15/full-text-trump-comments-white-supremacists-alt-left-transcript-241662> (dostęp: 03.07.2021).

³¹ M. Westphal, *Godm Guilt, and Death: An Existential Phenomenology of Religion*, Bloomington 1987, s. 168.

³² C. Putz, *Donald Trump’s Whatabiutism*, <https://thediplomat.com/2016/07/donald-trumps-whataboutism/> (dostęp: 03.07.2021).

³³ <https://www.theatlantic.com/ideas/archive/2018/09/its-time-for-the-press-to-stop-complainingand-to-start-fighting-back/569224/?fbclid=IwAR0juXsOmZPBMO-vmvo1bCMnDNzvpITPVYupZlptqptCAI2MwSRI-maxLeMs> (dostęp: 03.07.2021).

³⁴ Ibidem.

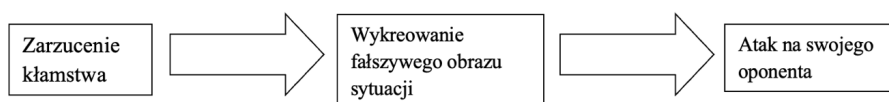
³⁵ Ibidem.

³⁶ Ibidem.

dencję Chińczyków do oskarżania Europejczyków o „posiadanie równie dużych problemów”³⁷, gdy tylko komentowali wewnętrzne problemy Chin. Lu, chiński nacjonalista, postrzegał tę mentalność jako jedną z największych przeszkód w modernizacji Chin na początku XX wieku. W odpowiedzi na tweety administracji Donalda Trumpa krytykujące złe traktowanie mniejszości etnicznych przez chiński rząd i prodemokratyczne protesty w Hongkongu, urzędnicy chińskiego MSZ zaczęli używać Twittera do wskazywania na nierówności rasowe i niepokoje społeczne w Stanach Zjednoczonych; doprowadziło to do oskarżenia Chin przez „Politico” o angażowanie się w *whataboutism*³⁸.

Przykład użycia *whataboutismu* w polskich mediach

W kwietniu 2020 roku, po obchodach rocznicy katastrofy smoleńskiej, stacja TVN w programie informacyjnym pokazała prezesa PiS Jarosława Kaczyńskiego, który mimo obowiązujących obostrzeń związanych z pandemią COVID-19, przyjechał na cmentarz, aby złożyć wieniec na grobie swojej matki. Dodatkowo zasugerowała arogancję wobec obywateli, którzy nie mogli przyjść na cmentarz z powodu tych obostrzeń. W odpowiedzi na materiał TVN-u, Telewizja Polska stanęła w obronie Jarosława Kaczyńskiego, stosując w swoim materiale emocjonalnie nacechowane wyrażenia (takie jak: „nawet w czasie świąt”, „polityczna ofensywa nienawiści”, „ofiary katastrofy”), by odejść od sedna problemu i wybielić polityka, który w sposób oczywisty złamał panujące wówczas zasady. W materiale pojawiły się również bezpośrednie ataki na stację TVN podkreślające, że jest to medium prywatne, a ludzie, którzy je tworzą, mają powiązania z funkcjonariuszami służb bezpieczeństwa PRL. W ten sposób stacja TVP posłużyła się schematem figury retorycznej:

Rys. 1. Działania *whataboutismu* w przypadku materiału TVP

Źródło: opracowanie własne.

- Zarzucenie kłamstwa – TVP oskarżyło o przeinaczenie prawdy w materiale TVN-u, który nie poinformował o tym, że Jarosław Kaczyński nie udał się

³⁷ Ibidem.

³⁸ *In Response to Trump, China Gets Mean*, <https://www.politico.com/news/2019/12/08/china-trump-twitter-077767> (dostęp: 03.07.2021).

jedynie na grób matki, ale złożył również kwiaty na grobach ważnych osobistości państwowych;

- Wykreowanie fałszywego obrazu sytuacji – nie był to gest polityczny ze strony Prezesa PiS, gdyż jeżeli taki by był, to odwiedziłby groby jedynie osób, które politycznie mu sprzyjają. W materiale Telewizji Polskiej pojawił się również paragon, który miał udowodnić, że Jarosław Kaczyński za wszystkie kwiaty zapłacił z własnej kieszeni; miało to jeszcze bardziej umocnić prezentowany wizerunek polityka;

- Atak na swojego oponenta – stwierdzenie, że dziennikarze TVN mają powiązania z funkcjonariuszami reżimu PRL.

Taktyka ta często wykorzystywana jest zarówno przez Telewizję Polską, jak i obecny rząd Prawa i Sprawiedliwości, co można usłyszeć w używanych przez polityków i dziennikarzy frazach: „a za rządów Platformy Obywatelskiej”, „przez 8 lat waszych rządów [PO i PSL]” itp.

Podsumowanie

Whataboutism, jako jedna z technik propagandowych, był szeroko wykorzystywany na całym świecie zarówno przez podmioty medialne, jak i poszczególnych polityków. Mimo że współcześnie odbiorca ma możliwość weryfikacji informacji, które do niego docierają, to niestety media często doprowadzają do rozpowszechniania *whataboutismu*. Jak pokazały podane przykłady, dochodziło i dochodzi do tego, że stacje telewizyjne stały się nie tylko środkiem przekazywania informacji, ale również szerzenia skrajnej propagandy mającej na celu oczyścić polityków z zarzutów. Choć technika sprawdzała się najlepiej w ustrojach totalitarnych, to współcześnie jest nagminnie stosowana w państwach, które globalnie uznawane są za demokratyczne. Doprowadza to do sytuacji, w której politycy mogą dowolnie manipulować treścią w debatach publicznych. Umyślne unikanie konfrontacji, poprzez uwypuklenie odbiorcom jedynie wad oponenta, bardzo często doprowadza do bezgranicznego zaufania dla jednej ze stron, skutkuje też radykalizacją poglądów.

Bibliografia

- Christensen Ch., *We Need 'Whataboutism' Now More than Ever*, <http://america.aljazeera.com/opinions/2015/1/whataboutism-charlie-hebdo-king-abdullah.html> (dostęp: 03.07.2021).
- Dougherty J., *Everyone Lies: The Ukraine Conflict and Russia's Media Transformation*, Cambridge 2014.
- In Response to Trump, China Gets Mean*, <https://www.politico.com/news/2019/12/08/china-trump-twitter-077767> (dostęp: 03.07.2021).

- Kurtzleben D., *Trump Embraces One Of Russia's Favorite Propaganda Tactics – Whataboutism*, <https://www.npr.org/2017/03/17/520435073/trump-embraces-one-of-russias-favorite-propaganda-tactics-whataboutism> (dostęp: 03.07.2021).
- Mackey R., *Russia, Iran and Egypt Heckle U.S. About Tactics In Ferguson*, <https://www.nytimes.com/2014/08/20/world/europe/russia-iran-and-egypt-heckle-us-about-tactics-in-ferguson.html> (dostęp: 03.07.2021).
- Pomerantsev P., *The Menace of Unreality: How the Kremlin Weaponizes Information, Culture and Money*, New York 2014.
- Putz C., *Donald Trump's Whataboutism*, <https://thediplomat.com/2016/07/donald-trumps-whataboutism/> (dostęp: 03.07.2021).
- Taylor A., *The Masterful Russian Tweet that Expose Britain's Foreign Policy Panic*, https://www.washingtonpost.com/gdprconsent/?next_url=https%3a%2f%2fwww.washingtonpost.com%2fnews%2fworldviews%2fwp%2f2015%2f09%2f15%2fthe-masterful-russian-tweet-that-exposed-britains-foreign-policy-panic%2f (dostęp: 03.07.2021).
- Trump's Comments on White Supremacists, 'alt-left' in Charlottesville*, <https://www.politico.com/story/2017/08/15/full-text-trump-comments-white-supremacists-alt-left-transcript-241662> (dostęp: 03.07.2021).
- Westphal M., *Godm Guilt, and Death: An Existential Phenomenology of Religion*, Bloomington 1987.
- What About 'Whataboutism'*, <https://www.merriam-webster.com/words-at-play/whataboutism-origin-meaning> (dostęp: 03.07.2021).
- Whataboutism*, „Oxford Living Dictionary”, <https://www.lexico.com/definition/whataboutism> (dostęp: 03.07.2021).
- Zimmer B., *The Roots of the 'What About?' Ploy*, <https://www.wsj.com/articles/the-roots-of-the-what-about-ploy-1497019827> (dostęp: 03.07.2021).

Abstract

Whataboutism, also known as whatabouttery, is a variation of tu quoque sophism that attempts to discredit an opponent's position by accusing them of hypocrisy without directly refuting their arguments. According to Russian writer, chess grandmaster and political activist Garry Kasparov, whataboutism is a word that was coined to describe the frequent use of rhetorical diversion by Soviet apologists and dictators to refute allegations of their oppression, “massacres, gulags and forced deportations” by invoking American slavery, racism, lynchings, etc. Whataboutism has also been used by other politicians and state governments. Whataboutism is particularly associated with Soviet and Russian propaganda. When the Soviet Union was criticized during the Cold War, the response often used the style of “what about you?” by citing an event or situation in the Western World.

Keywords: whataboutism, Donald Trump, Russia, Wladimir Putin, TVP